

Jovica Aćin

DAN I NOĆ U FRAKTALU

Današnja tema u *Poljima*, koja počinje od ove stranice, nije teška, mada i nije tema nego pre kolekcija sa stotinu tema. Kako god bilo, ova skupina priloga ne iziskuje naprezanje. Nije nužno da je izučavate i savlađujete, pa i lomite se na njoj. Hoće samo da živite i čitate. Ukratko, predstavljam vam svoje štivo, deo svog ličnog čitalačkog izbora na dan 13. decembra 2009. godine.

Pitao sam urednika *Polja*, odazivajući se na njegov poziv, mogu li da se pojavim nekim ličnijim čitalačkim „tematom“. Odgovorio mi je da odlučim sam. Onda sam ga upozorio da je, čak i tad, ishod neizvestan. Napisao sam mu:

Ponekad ličim sebi na Čuang Cea za koga je car čuo da je odličan slikar, pa ga pozvao i zatražio da mu ovaj nacrtaj raka. Čuang Ce prihvati, ali uz uslov da mu car odobri pet godina za ispunjenje tog posla, u posebnoj palati, sa obiljem hrane, uz dobru platu i sl. Kad prodoše tih pet godina, car zapita slikara i mudraca da li je nacrtao raka. A ovaj zatraži još pet godina. Car mu odobri i tih drugih pet godina. Na izmaku tog vremena, Čuang Ce sede i u jednom potezu, munjevito, nacrtaj najsavršenijeg raka na svetu. Ličim na Čuanga, uz jednu razliku: moji rakovi nikad nisu najsavršeniji.

Ova priča se pokazala kao poluistinita. Tačno je da rezultat mog pokušaja nije najsavršeniji, ali samo zato što sam od tada, kao i do tada, čitao nešto drugo nego što ovde predlažem za čitanje i, najzad, samom čitanju nikad ne treba postavljati uslov savršenstva, pošto onda čitanje neizbežno sklizne u jalovost. Nije tačno, ipak, da mi je za poduhvat bilo potrebno dvaput po pet godina. Dovoljan mi je bio jedan dan i dovoljna jedna noć. Na meni je bilo samo da izaberem datum. Datum je onda odlučio i o mestu zgodnom da se na njemu provede dan i noć u čitanju.

Dan i noć? Neka to bude i naslov poduhvata, *dan i noć*, a ne *fraktalno čitanje*, kako sam u prvi mah pomislio da nazovem segment iz svoje istorije čitanja. Dan-i-noć je, uostalom, u srpskom naziv petolatičnog cveta, iz porodice višebojnih ljubičica, uz koji sam odrastao. Bilo ga je mnogo u dvorišnoj bašti. Moje čitanje je, dakle, jedanaestolatični cvet koji se, u francuskom jeziku, kad izraz doslovno prevedemo, zove *divlja misao*. Moje čitanje je takvo, divlje, bez unapred utvrđenih pravila, prvobitno čitanje koje je takoreći mišljenje pomoću onoga što nam se nađe pri ruci. Meni su se, u datom trenutku, pri ruci našli tekstovi koji slede. Ne smatram da čitanje nije po svojoj prirodi više ili manje fraktalno, ali uvek jeste fraktalno. Čitamo u naletima, i svaki talas je tada deo koji se ponavlja u nepogodi koja ga izaziva. Nekad je to ponavljanje na većoj, nekad na manjoj skali. Naše čitanje se ponavlja uvećano ili umanjeno u novim čitanjima. Tako naše čitanje sazda je tekst koji čitamo, ma šta on stvarno bio. Rečenica koju pročitamo, premda odlomak veće celine, liči po mnogo čemu na tu celinu. A i ta celi- na, recimo stranica u knjizi, liči na poglavlje, koje zatim liči na čitavu knjigu. Ukratko, deo neke

celine na izvestan način ponavlja tu celinu. Nije li, eto, moja ponuđena kolekcija po mnogo čemu nalik celoj svesci *Polja*, u najmanju ruku po vrsti priloga (tu su i pesma i priča i esej i uspomena i komentar i razgovor, pa i kritika u vidu brzih varijacija o autorima i delima)?

Ponavljjanje se nikad ne odigrava bez razlike. Na jednom laticnom listiću cveta dan-i-noć uvek vidim opet taj cvet, ali oni nisu istovetni. I ponavljanje i razlika pripadaju prirodi koja nas okružuje. To samonalikujuće ponavljanje u matematici je, najpre u geometriji, pre tridesetak godina, nazvano *fraktal* (iz latinskog jezika, sa značenjem *slomljenog, ulomka*). Iako sam posle 13. decembra prošle godine čitao druge stvari, ma koliko te stvari bile drukčije, siguran sam da se ono što sam pročitao ranije unekoliko ponavljalo u njima. Otkuda to? U onome što sam čitao, čitao sam svoj život, i sa svakim čitanjem – čitao sam ga iznova. Život svakog od nas je pogon fraktalne prirode našeg čitanja, a koja se serijalizuje u sebi. Uvek nešto *ново*, a ipak *ličī*. Čitajući, stremimo svom najmanjem dostupnom fraktalu u kojem ćemo prepoznati sebe u varljivoj, verovatno nepostojećoj celosti.

Strepeći od neuverljivosti nagoveštaja da je priroda našeg čitanja fraktalna, odustao sam od naslova *fraktalno čitanje*. „Fraktal“ u naslovu nije taj ulomak nekog obrisu, koji se onda samonalikujuće ponavlja u većim ili manjim obrisima. To je, obavezan sam da otkrijem, tek *mesto* gde sam čitao, i čitao dan i noć, ali ne bez dužih i kraćih predaha. Počeo sam oko 11:00h. Najpre sam popio kafu bez kofeina. Onda kapučino sa kofeinom, grickajući kolačić. Onda pojeo kiflu sa sirom i susamom. Onda pio plzenjsko pivo. I onda otvorio svoj mali računar, sa otiskom zagrizene jabuke na poklopcu, a mašina se automatski nakačila ne bežičnu mrežu, kao njen fraktal (jer u mašini je sve bilo strukturisano upravo u osnovi onako kako je strukturisana cela mreža zvana internet, pa je mašina i sama bila fraktal), i ja počeo da tražim i počeo da čitam. Ono što sam nalazio, bili su fraktali. Jeo sam uz čitanje. Birao sam fraktalnu hranu kakvu, na primer, predstavljaju karfiol, brokula i sve takozvane cvetače. Služio se salatama koje su bile fraktalno oblikovane na tanjiru, ali i napravljene od fraktalnog glavičastog povrća. Pio uz čitanje. Suvišno je da kažem, dok su se preda mnom čaše smenjivale, da je svaka kapljica piva bila fraktal svakog gutljaja, kao što je i pivska pena bila fraktal pahuljica koje su napolju provejavale, a i same bile fraktali za primer. Čak sam i beležio ponešto, opet uz čitanje. Zapisujući, tragao sam za fraktalima. Tada zapisane reči su sad, poput fraktala, u ovom uvodu što ga čitate. Na kraju krajeva, uprkos fraktalnom beskraju koji me je okruživao i slivao se u štivo, pa se iz štiva izlivao u mene, neću reći da je o tom smislu fraktala reč u naslovu. Ne, nipošto. Dan i noć u *Fraktalu* samo znači da se celo moje čitanje odigravalo u meksikanizovanom kafe-baru, u Pragu, u Ulici Šmeralovoj 1, čiji naziv je *Fraktal*. Tu je i okončano, sat vremena posle ponoći.

Kad sam izišao u noć, nisam više bio sam. Može li da se dogodi da neko koga upoznate i koga ćete zatim grliti bude dar koji ste osvojili čitalačkom istrajnošću? Da, i ja za to sada raspolažem živim dokazom. Niko ne zna šta sve fatalno može da skriva čitanje. Istorija našeg čitanja, ako postoji, stalno teži da se prometne u sudbinu. I fraktali čitanja tome doprinose.

Dodaću da je redosled priloga slučajan i ne potiče od mene. Nije to bio redosled mog čitanja. Ionako smatram da priče, pesme i druge kraće književne tekstove u zbirkama često čitamo na preskok. Da biste sledili svoju fraktalnu prirodu, morate izabrati sopstveni redosled. Ne držite se reda koji vam namenjuje neko drugi, ma bio to čak i sam navodni autor. Ovde je, verujem, redosled proistekao iz proizvoljne hronologije prevođenja mog čitanja izabranog za *Polja*. Haos čitalačkog dana-i-noći tako je prividno uređen fraktalom njegovog prevoda.